

25.12.2024

KURUL KARARI

Toplantı Tarihi/Sayısı :16.10.2024/235
Karar Numarası :2024/1127
Başvuru Numarası : -
Başvuran : Resen İnceleme
Resen İnceleme Tarihi : 8/5/2024
Muhatap Kurum : Uşak Belediye Başkanlığı
Adres :

I. KONU

1. 31/3/2024 tarihinde gerçekleştirilen Yerel Seçimlerden sonra Uşak Belediye Meclisi kararıyla Uşak'ta evlenmek isteyen yabancı uyruklu kişilere uygulanacak olan nikâh ücret tarifesinin yeniden belirlenerek nikâh ücretinin 705,00 TL'den 15.000,00 TL'ye çıkarılmasının ırk ve etnik köken temellerinde ayrımcı muamele teşkil ettiği iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Yazılı ve görsel medyada Uşak Belediyesinin yabancı uyruklu kişilerin nikâh ücretlerini 705,00 TL'den 15.000,00 TL'ye çıkardığına ve bu bağlamda ırk ve etnik köken temellerinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddialar yer almıştır.

3. Uşak Belediyesinin resmi internet sitesinde yer alan 3/5/2024 tarihli Belediye Meclis Karar Özetleri İlanında gündemin “(...) 29.(İlave Madde 15): Şehrimizde evlenmek isteyen yabancı uyruklu vatandaşlara Belediyemiz tarafından uygulanacak olan nikâh işlemleri için ücret tarifesinin belirlenmesi konusunun görüşülerek karara bağlanması.” şeklinde belirlenerek Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edildiği ve 5/6/2024 tarihli Belediye Meclis Karar Özetleri İlanında kararın “(...) 25. Belediye Meclisinin 02.05.2024 tarih ve ... sayılı, 03.05.2024 tarih ve ... sayılı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

kararı ile Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edilen; ücret tarifelerinde değişiklik yapılması konusunun Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu ile birlikte görüşülmüş olup, görüşmelerin tamamlanmasından sonra; ücret tarifelerinde değişiklik yapılması konusunun Plan ve Bütçe Komisyonundan geldiği şekliyle kabul edilmesi teklifi oya sunulmuş olup, yapılan işaretle oylama sonucunda üyelerden N. D., R. G., H. S., Ş. K., A. Ö., T. Y. E., K. Y., B. G. ve M. A.'nın 9 ret oylarına karşılık 18 kabul oyla oy çokluğu ile kabul edilmiştir.” şeklinde olduğu anlaşılmıştır.

4. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde “Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek” Kurumun görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda söz konusu iddia hakkında 6701 sayılı Kanun hükmü gereğince 8/5/2024 tarihli ve 2024/506 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu Kararı ile resen inceleme başlatılmasına karar verilmiştir. Mezkûr Kanun'un 18'inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “Kurum, ihlal iddiasına muhatap olan taraftan yazılı görüşünü sunmasını ister.” hükmü uyarınca ihlal iddiasına muhatap taraf olan Uşak Belediye Başkanlığının yazılı görüşü alınmıştır.

5. Muhatap Uşak Belediye Başkanlığından alınan 14/6/2024 tarihli yazılı görüşte özetle:

a. Cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep ve diğer temellerde ayırım yapılmadığı,

b. Ülkemizde bulunan yabancı pasaportu olan turist, mülteci, şartlı mülteci ve sığınmacı ayırımının yapılmadığı,

c. Belediyelerde ücret tarifesinin belirlenmesinin yalnızca Belediye Meclisinin yetkisinde olduğu,

ç. Yıl içerisinde ekonomik şartlar nedeniyle belediyelerin ücret tarifelerini değiştirdikleri,

d. Şehir içi ulaşımı sağlayan otobüslerde dil, din, ırk ayırımı yapılmadan aynı hizmeti alan yetişkin ve öğrencilerden de farklı ücretlerin alındığı,

e. Evlenmek üzere başvuru yapan Türk vatandaşlarından aile cüzdan ücreti olan 705,00 TL'nin talep edildiği,

f. 5/6/2024 tarihli Belediye Meclisi kararı sonrasında evlenmek üzere başvuruda bulunan yabancı uyruklu kişilerin bulunmadığı belirtilmiştir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

6. Muhatap Uşak Belediye Başkanlığından alınan 5/7/2024 tarihli yazılı görüşte özetle:

a. 29/5/1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 97'nci maddesinde; *“Belediyeler bu Kanunda harç veya katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı olarak ifa edecekleri her türlü hizmet (...) için belediye meclislerince düzenlenecek tarifelere göre ücret almaya yetkilidir. Belediye'ye tekel olarak verilmiş işler kendi özel hükümlerine tabidir.”* şeklinde belirtildiği ve bu sebeple Belediye Meclisi tarafından 5/6/2024 tarihinde takdir yetkisi kullanılarak karar alındığı,

b. Kararın günümüzün yaşam ve ekonomik şartları göz önünde tutularak dil, din, ırk, etnik köken ayrımı yapılmaksızın eşitlik ilkesine aykırı olmadığı düşünüldüğü,

c. Evlenmek için Belediyeye başvuran ve nikahları gerçekleşen yabancı uyruklu kişilerin sayısının 2014 yılında 34, 2015 yılında 42, 2016 yılında 45, 2017 yılında 72, 2018 yılında 61, 2019 yılında 109, 2020 yılında 115, 2021 yılında 125, 2022 yılında 129 ve 2023 yılında 102 olduğu,

ç. Türk vatandaşlarından talep edilen nikah ücretinin yıllara göre; 2019 yılında Aile Cüzdan Ücreti 121 TL, 2020 yılında Aile Cüzdan Ücreti 140 TL, 2021 yılında Aile Cüzdan Ücreti 160 TL, 2022 yılında Aile Cüzdan Ücreti 200 TL, 2023 yılında Aile Cüzdan Ücreti 445 TL ve 2024 yılında Aile Cüzdan Ücreti 705 TL şeklinde olduğu,

d. Yabancı uyruklu kişilerden talep edilen nikah ücretinin yıllara göre; 2019 yılında Aile Cüzdan Ücreti 121 TL, 2020 yılında Aile Cüzdan Ücreti 140 TL, 2021 yılında Aile Cüzdan Ücreti 160 TL, 2022 yılında Aile Cüzdan Ücreti 200 TL, 2023 yılında Aile Cüzdan Ücreti 445 TL, 2024 yılında Aile Cüzdan Ücreti 705 TL ve 5/6/2024 tarihli Meclis Kararından sonra 705,00 TL + 15.000,00 TL = 15.705,00 TL şeklinde olduğu,

e. 14/6/2024 tarihinden sonra Belediyeye evlenmek üzere başvuru yapan bir yabancı uyruklu kişinin bulunduğu, kişinin Türk vatandaşı ile evlenmek Yunanistan vatandaşı olduğu ve nikahın 26/6/2024 tarihinde gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

7. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın *“Kanun önünde eşitlik”* başlıklı 10'uncu maddesinin birinci ve beşinci fıkralarına göre:

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

(...)

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde (...) kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”

8. Anayasa'nın “Ailenin korunması ve çocuk hakları” başlıklı 41'inci maddesi şu şekildedir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”

9. 6701 sayılı Kanun'un “Tanımlar” başlıklı 2'nci maddesinin birinci fıkrasının (ç) ve (d) bentlerine göre: “ç) Çoklu ayrımcılık: Ayrımcı uygulamanın birden fazla ayrımcılık temeli ile ilişkili olması durumu, d) Doğrudan ayrımcılık: Bir gerçek veya tüzel kişinin, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını bu Kanunda sayılan ayrımcılık temellerine dayanılarak engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muameleyi” ifade etmektedir.

10. 6701 sayılı Kanun'un “Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı” başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

“(1) Herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir.

(2) Bu Kanun kapsamında cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerine dayalı ayrımcılık yasaktır.

(3) Ayrımcılık yasağının ihlali hâlinde, konuya ilişkin görev ve yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ihlalin sona erdirilmesi, sonuçlarının giderilmesi, tekrarlanmasının önlenmesi, adli ve idari yoldan takibinin sağlanması amacıyla gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

(...)"

11. 6701 sayılı Kanun'un "Ayrımcılık türleri" başlıklı 4'üncü maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Bu Kanun kapsamına giren ayrımcılık türleri şunlardır: a) Ayrı tutma b) Ayrımcılık talimatı verme ve bu talimatları uygulama c) Çoklu ayrımcılık ç) Doğrudan ayrımcılık d) Dolaylı ayrımcılık e) İşyerinde yıldırma f) Makul düzenleme yapmama g) Taciz ğ) Varsayılan temele dayalı ayrımcılık."

12. 6701 sayılı Kanun'un "Ayrımcılık yasağının kapsamı" başlıklı 5'inci maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir:

"(1) Eğitim ve öğretim, yargı, kolluk, sağlık, ulaşım, iletişim, sosyal güvenlik, sosyal hizmetler, sosyal yardım, spor, konaklama, kültür, turizm ve benzeri hizmetleri sunan kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri, yürüttükleri faaliyetler bakımından bu hizmetlerden yararlanmakta olan veya yararlanmak üzere başvurmuş olan ya da bu hizmetler hakkında bilgi almak isteyen kişi aleyhine ayrımcılık yapamaz. Bu hüküm kamuya açık hizmetlerin sunulduğu alanlar ve binalara erişimi de kapsar."

13. 6701 sayılı Kanun'un "Ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği hâller" başlıklı 7'nci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde: "(1) Bu Kanun kapsamında ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği hâller ve istisnalar şunlardır: (...) g) Vatandaş olmayanların ülkeye giriş ve ikametlerine ilişkin şartlarından ve hukuki statülerinden kaynaklanan farklı muamele." şeklinde düzenlenmiştir.

14. 6701 sayılı Kanun'un "Kurumun görevleri" başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendine göre: "Ayrımcılık yasağı ihlallerini resen veya başvuru üzerine incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek" Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir.

15. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "İhlal kararı" başlıklı 69'uncu maddesinde; "İnceleme ve araştırma sonucunda başvurunun yerinde olduğu kanaatine varılması halinde ihlal kararı verilir." hükmü yer almaktadır.

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

16. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesi kapsamında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TIHEK), ayrımcılık yasağı ihlali iddialarını başvuru üzerine veya resen inceleme yetkisini haizdir. Bu kapsamda Uşak Belediye Meclisinin 5/6/2024 tarihli toplantısında Uşak'ta evlenecek yabancı uyruklu kişilerden alınacak nikâh işlem ücretinin 15.000,00 TL olarak belirlenmesine yönelik haberlerin yazılı ve görsel medyada yer alması üzerine Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 8/5/2024 tarihli ve 2024/506 sayılı Kararı ile resen inceleme başlatılmıştır.

17. Ayrımcılık yasağı, uluslararası insan hakları hukukunun temelinde yer almakta ve pekçok uluslararası insan hakları sözleşmesinde özel olarak düzenlenmektedir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 14'üncü maddesine göre *"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."*

18. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de ayrımcılık yasağı 2'nci maddede *"Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi her hangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı ve bu haklara saygı göstermeyi taahhüt eder."* şeklinde düzenlenmiştir.

19. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 1'inci maddesinde ırk ayrımcılığı *"siyasî, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya da etkisine yönelik, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih"* şeklinde tanımlanmıştır.

20. Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 1'inci maddesinin ikinci bendi *"Bu sözleşme, Taraf Devletlerin vatandaşları ile vatandaş olmayanlar arasında getirdiği farklara, dışlamalara, kısıtlamalara veya tercihlere uygulanmayacaktır."* hükmünü içermektedir. Ancak Birleşmiş Milletler (BM) Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesinin Vatandaş Olmayanlara Karşı Ayrımcılık konulu 30 No.lu Tavsiye Kararı'nda şu hususlara yer verilmiştir:

"1. maddenin 2. bendini yorumlarken temel ayrımcılık yasağının göz ardı edilmemesi gerekir; bu

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

nedenle, bu bent özellikle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesinde tanınan ve ilan edilen hak ve özgürlüklerden hiçbir şekilde ayrı tutularak yorumlanmamalıdır.”

21. Yine yukarıda anılan tavsiye kararında vatandaşlık veya göçmenlik statüsüne ilişkin olmak üzere şu değerlendirmelere yer verilmiştir:

“Sözleşmeye göre, vatandaşlık ya da göçmenlik statüsü esasında Sözleşmenin hedef ve amaçları ışığında değerlendirildiğinde meşru bir hedefe yönelik olmayan ve bu hedefe ulaşmak açısından orantılı olmayan kriterlere göre farklı bir muamele yapılmışsa, bu muamele ayrımcı nitelikte olacaktır.”

Tavsiye Kararında taraf devletlere bazı genel nitelikte tedbirler alınması gerektiği tavsiye edilmiştir. Söz konusu tavsiyeler ise şunlardır:

“İrk ayrımcılığına karşı mevzuatta yer alan güvencelerin göçmenlik statüsüne bakılmaksızın vatandaş olmayanları kapsamasını ve mevzuatla ilgili uygulamanın vatandaş olmayanlara karşı ayrımcı sonuçlar doğurmamasını sağlamak; göçmenlik politikalarının kişilere karşı ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik köken nedeniyle ayrımcı bir etkisinin olmamasını sağlamak; vatandaş olmayanlara yönelik yabancı düşmanı tutum ve davranışlara, özellikle de nefret söylemi ve ırk nedeni şiddete karşı adım atmak ve vatandaş olmayanların durumuyla ilgili olarak ayrımcılık yapılmaması ilkesinin daha iyi anlaşılması için çaba harcamak; özellikle siyasetçilerin, kamu görevlilerinin, eğitimcilerin ve medyanın ortaya koyduğu, internet ve diğer elektronik iletişim ağları üzerinde ve genel olarak toplumda ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik köken nedeniyle ‘vatandaş olmayan’ nüfus gruplarına mensup kişileri hedef gösterme, damgalama, klişeleştirme ya da profil çıkartmaya yönelik eğilimlere karşı kararlılıkla eyleme geçmek.”

22. İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonunun (ECRI) 7 No.lu Genel Politika Tavsiyesi’ne göre, “*ırkçılık*” terimi; ırk, renk, dil, din, milliyet veya milli veya etnik kökenin bir birey veya bir grup insanın aşağılanması için bir gerekçe oluşturması veya bir bireyin veya bir grup insanın üstünlük duygusu içine girmesi için bir neden oluşturması anlamına gelmektedir. “*Irka dayalı ayrımcılık*” ise nesnel ya da makul bir gerekçesi olmaksızın ırk, renk, dil, din, milliyet veya milli veya etnik kökeni nedeniyle kişi veya grupları farklı muameleye tabi tutma anlamını taşımaktadır. ECRI, aynı Genel Politika Tavsiyesi’nde “*doğrudan ırk ayrımcılığı*”nı, objektif ve makul bir gerekçe olmaksızın ırk, renk, dil, din, milliyet, ulusal veya etnik köken gibi bir temele dayalı olarak yapılan herhangi bir farklı muamele şeklinde

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

tanımlarken; “*dolaylı ırk ayrımcılığı*”nı görünüşte ayrımcı olmayan bir karar, uygulama ya da tedbirin, objektif ve makul bir gerekçe olmaksızın ırk, renk, dil, din, milliyet, ulusal veya etnik köken gibi bir temele dayalı olarak kişi veya gruplar üzerinde dezavantajlı durum yaratması olarak tanımlamıştır.

23. Her ne kadar yapılan düzenlemelerde ırka dayalı ayrımcılığın yanında etnik köken ayrı bir temel olarak ifade edilmiş olsa da, etnik köken sebebiyle ayrımcı muamele literatürde ırk temelinde ayrımcılıkla birlikte kullanılabilir (TIHEK Ayrımcılık Temelleri Serisi No:3, Irk, Renk ve Etnik Köken Temellerinde Ayrımcılık, s.6).

24. Anayasa’nın “*Kanun önünde eşitlik*” başlıklı 10’uncu maddesi ile 6701 sayılı Kanun’un “*Eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağı*” başlıklı 3’üncü maddesi kapsamında vatandaş ve uyruklu gibi ayrımlar olmadan herkes, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada eşittir ve cinsiyet, ırk, renk, dil, din, inanç, mezhep, felsefi ve siyasi görüş, etnik köken, servet, doğum, medeni hâl, sağlık durumu, engellilik ve yaş temellerinde ayrımcılık yasaktır. Bu kapsamda resen incelemeye konu Uşak Belediye Meclisi düzenlemesinin, yabancıların evlenme hakkı kapsamında nikâh hizmeti sunumunda ırk ve etnik köken temellerinde ayrımcılık yasağının ihlal edilip edilmediği yönünde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

25. AİHS’nin “*Evlenme hakkı*” başlıklı 12’nci maddesine göre “*Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın, bu hakkın kullanımını düzenleyen ulusal yasalara uygun olarak evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.*” Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarına göre evlenme hakkını aşırı derecede zorlaştıran prosedürlere yer verilmesi veya bunların ayrımcı bir şekilde uygulanması AİHS’ye aykırılık teşkil etmektedir (AİHM, K.M. v. Birleşik Krallık, B. No: 30309/96, 9/4/1997, para. 2). AİHM’in 2010 tarihli O’Donoghue ve Diğerleri v. Birleşik Krallık kararında da; evlilik için yüksek dosya ücreti ödeme zorunluluğunun muhtaç kimseler açısından evliliğe ciddi bir engel oluşturduğu tespit edilerek bu durumun evlilik hakkının özünü ihlal eder nitelikte olduğu vurgulanmıştır. Bireylerin evlenme ve aile kurma hakkı, aynı zamanda Anayasa’nın 5’inci ve 17’nci maddelerinde yer alan kişinin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkıyla da doğrudan ilişkilidir. Gelişme kabiliyetine sahip yegâne varlık olan insanın toplum içinde biyolojik olarak maddi, bilgisel ve entelektüel açıdan ise manevi varlığını geliştirmek ihtiyacı bulunmaktadır. Temeli insan onuruna dayanan insan haklarının korunmasının en önemli amacı ise, insanın en temel ihtiyacı olan maddi ve manevi varlığını korumaktır. Bu çerçevede bireyin biyolojik ve sosyal açıdan ihtiyacı olan temel haklarından evlenme ve aile kurma hakkının ihlal edilmesi kişinin maddi ve manevi varlığını korumasına ve geliştirmesine de ket vuracaktır.

26. Uşak Belediyesinin 3/5/2024 tarihli toplantısında alınan Kararda; “*Belediye Meclisinin bugün saat 14.00 de yapılan 2. birleşim, 1. oturumunda gündemin 29. maddesinde yer alan (İlave*

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Madde 15); şehrimizde evlenmek isteyen yabancı uyruklu vatandaşlara Belediyemiz tarafından uygulanacak olan nikâh işlemleri için ücret tarifesinin belirlenmesi konusu, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün 03.05.2024 tarih ve ...sayılı yazısı ile birlikte görüşülmüş olup, görüşmelerin tamamlanmasından sonra; Şehrimizde evlenmek isteyen yabancı uyruklu vatandaşlara Belediyemiz tarafından uygulanacak olan nikâh işlemleri için ücret tarifesinin belirlenmesi konusunun Plan ve Bütçe Komisyonuna havale edilmesi teklifi oya sunulmuş ve yapılan işaretle oylama sonucunda oy birliği ile kabul edilmiştir.” şeklinde ve 5/6/2024 tarihli toplantısında alınan Kararda; “(...) Ücret tarifelerinde değişiklik yapılması konusunun Olan ve Bütçe Komisyonu Raporunda yazılı olduğu üzere ‘Belediye Meclisinin 02.05.2024 tarihli 1. Birleşim 2. Oturumunda ve 03.05.2024 tarihli 2. Birleşim 1. Oturumunda ayrı ayrı komisyona havale edilen, Belediyemizin 2024 mali yılında uygulanacak (...) şehrimizde evlenmek isteyen yabancı uyruklu vatandaşlara belediyemiz tarafından uygulanacak olan nikâh işlemleri için ücret tarifesi belirlenmesi komisyonca incelenmiş olup, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununun 97. maddesine uygun olarak hazırlandığı ekteki ücret tarifesinin cetvelde yazılı olduğu halde uygulanmasına (...)’ 9 ret oylarına karşılık 18 kabul oyla oy çokluğu ile kabul edilmiştir.” şeklinde belirtildiği anlaşılmıştır. Muhatap Belediyeden alınan cevabi yazıdan da; yabancı uyruklu kişilerden talep edilen nikâh ücretinin yıllara göre; 2019 yılında Aile Cüzdan Ücreti 121 TL, 2020 yılında Aile Cüzdan Ücreti 140 TL, 2021 yılında Aile Cüzdan Ücreti 160 TL, 2022 yılında Aile Cüzdan Ücreti 200 TL, 2023 yılında Aile Cüzdan Ücreti 445 TL, 2024 yılında Aile Cüzdan Ücreti 705 TL ve 5/6/2024 tarihli Meclis Kararından sonra 705,00 TL + 15.000,00 TL = 15.705,00 TL şeklinde olduğu; Türk vatandaşlarından talep edilen ücretin ise 2019 yılından 2024 yılında Meclis Kararının alındığı tarihe kadar yabancı uyruklu kişilerle aynı olduğu, 5/6/2024 tarihinden sonra ise yalnızca Aile Cüzdan Ücreti 705,00 TL şeklinde olduğu anlaşılmıştır.

27. 6701 sayılı Kanun’un “Ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği hâller” başlıklı 7’nci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinde: “(1) Bu Kanun kapsamında ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği hâller ve istisnalar şunlardır: (...) g) Vatandaş olmayanların ülkeye giriş ve ikametlerine ilişkin şartlarından ve hukuki statülerinden kaynaklanan farklı muamele.” şeklinde düzenlenmiştir. Maddenin gerekçesinde ise; “Madde ile, Kanun kapsamında ayrımcılık iddiasının ileri sürülemeyeceği hâller ve istisnalar sayılmaktadır. Madde, ilgili AB müktesebatı ışığında hazırlanmış olup; zorunlu mesleki gerekliliklerin varlığı halinde amaca uygun ve orantılı olan farklı muamele, sadece belli bir cinsiyetin istihdamını zorunlu kılan durumlar, hizmetin zorunlu kıldığı yaş sınırları, çocuklar ve diğer korunması gerekli kişilere yönelik tedbirler, dini kurumlarda o dinin mensuplarının istihdamı, dernek, vakıf, sendika, siyasi parti ve meslek örgütlerinin üyelikte amaç ve değer ortaklığı aramaları, pozitif ayrımcılık olarak da adlandırılan

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ve eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik orantılı muameleler ile yabancılara ilişkin özel kanun hükümlerinin ayrımcılık yasağının ihlali sayılmayacak istisnaları oluşturması öngörülmektedir.” şeklinde belirtilmiştir. Bu kapsamda maddenin gerekçesinin, yabancılara ilişkin özel kanun hükümlerinin ayrımcılık yasağının ihlalini oluşturmayacağı şeklinde olduğu, muhatap Belediyenin ayrımcı uygulamasının ise özel bir kanun hükmüne dayanmadığı ve bu nedenle ayrımcılık yasağı kapsamında incelenebilir olduğu değerlendirilmiştir.

28. 13/7/2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Meclisin görev ve yetkileri” başlıklı 18’inci maddesinin (f) bendine göre: “Kanunlarda vergi, resim, harç ve katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı hizmetler için uygulanacak ücret tarifesini belirlemek” belediye meclisinin görev ve yetkileri arasındadır. 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu’nun “Ücrete tabi işler” başlıklı 97’nci maddesinde “Belediyeler bu Kanunda harç veya katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı olarak ifa edecekleri her türlü hizmet (...) için belediye meclislerince düzenlenecek tarifelere göre ücret almaya yetkilidir. Belediye’ye tekel olarak verilmiş işler kendi özel hükümlerine tabidir.” şeklinde düzenlenmiştir. 5393 sayılı Kanun gereğince belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve bütçe, kesin hesap, çalışma programı, imar planı ve programı, borçlanma, ücret tarifeleri, belediye taşınmazları ile ilgili kararları almaktadır. Dolayısıyla 5393 sayılı Kanun ile 2464 sayılı Kanun, belediyelere nikâh ücretlerini düzenleme yetkisini vermektedir. Ancak belediyeler nikâh hizmetinin sunumunda hem Anayasa’nın 10’uncu maddesinde korunan kanun önünde eşitlik ilkesine, hem de 6701 sayılı Kanun’da eşitlik ilkesi ve ayrımcılık yasağını emredici hüküm olarak düzenleyen 3’üncü maddeye aykırı işlem tesis edemezler (TIHEK, Resen İnceleme, K. No: 2022/175, 15/3/2022, para. 51). Nitekim bu durum Anayasa’nın 10’uncu maddesinin beşinci fıkrasında da; “Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde (...) kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” şeklinde hüküm altına alınmıştır.

29. 6701 sayılı Kanun’un ayrımcılık yasağının kapsamını düzenlediği 5’inci maddesinin birinci fıkrası ile kamu kurum ve kuruluşlarının hizmet sunumu aşamasında farklı saiklerle ayrımcı muamele sergilemelerini yasaklamaktadır. Nikah hizmetleri, günümüzde yerel yönetimler olan belediyeler tarafından sunulan kamu hizmeti niteliği taşıyan, münhasıran belediyelere bırakılmış hizmetlerdir. Kamu hizmeti, Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından; “Devlet ya da diğer kamu tüzel kişileri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimleri altında, genel ve ortak gereksinimleri karşılamak, kamu yararı ya da çıkarını sağlamak için yapılan ve topluma sunulmuş bulunan sürekli ve düzenli etkinliklerdir (AYM, E. 1994/71, K. 1995/23, 28/6/1995).” şeklinde tanımlanmıştır. Belediyeler, sınırları içinde sunmuş oldukları hizmetlerde toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bununla birlikte söz konusu hizmetlerin sunumunda yerel yönetimlerin Anayasa’nın 2’nci maddesindeki sosyal devlet

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ilkesi ile 10'uncu maddesindeki kanun önünde eşitlik ilkesini göz önüne alması gerekmektedir. 5393 sayılı Kanun'a göre herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakkı vardır. Bu kapsamda bulunduğu belediyenin sınırları içinde ikamet eden her bir bireye karşı yerel yönetimler eşit davranmakla yükümlüdür. Belediyelerin özellikle kendisine mevzuatla verilen ve tekel niteliğinde olan imar, kanalizasyon, su, nikah gibi hizmetlerin sunumunda adil, şeffaf, hesap verebilir ve sosyal devlet ilkesine uygun hareket etmeleri gerekmektedir. Kişilerin söz konusu hizmetleri, alternatif bir kişi veya kurumdan talep etme imkânının bulunmaması hususu da gözetildiğinde belediyelerin, hizmetlere ilişkin tarife ücretlerini fahiş olarak belirlemesi nikâh hizmetine erişimi de zorlaştıracak ve belediyelere Kanunla verilen yetkinin kötüye kullanımı olacaktır (Ankara 8. İdare Mahkemesi, E. 2023/1588, K. 2023/1943, 31/10/2023).

30. Muhatap Belediyeye evlenmek üzere başvuran yabancı kişi sayısının, evlenmek üzere başvuran Türk vatandaşı sayısına göre oldukça az olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Belediyenin ekonomik şartlar nedeniyle nikâh ücretlerine fahiş zam yapmasının farklı muamelenin haklı nedenini oluşturamayacağı değerlendirilmiştir. Ek olarak, muhatap Belediyenin Başkanı hakkında yazılı basında; *“Hem seçim çalışmaları sürecinde hem de göreve geldiği günden bu yana sığınmacı kişileri şehirde istemediğini ve kendi halkına daha huzurlu bir ortam sunacağını söyleyen Uşak Belediye Başkanı Ö. Y., sözünün arkasında durdu.”* şeklinde haberlerin yer aldığı, Belediye Başkanı'nın ayrıca *“Hiçbir Afgan'a, Suriyeliye işyeri açma ruhsatı vermeyeceğim. Ben artık mülteci istemiyorum. En ufak bir yanlış yaparı kulağından tutup atmazsam şerefsizim.”* şeklinde açıklamasının olduğu anlaşılmış ve farklı muamelenin sebebini ekonomik şartların oluşturmadığı, ırk ve etnik köken temelinde ayrımcı bir yaklaşımın oluşturduğu kanaatine varılmıştır.

31. Uşak Belediye Meclisi tarafından 31/3/2024 tarihinde gerçekleşen Yerel Seçimlerden sonra 5/6/2024 tarihinde alınan “Uşak'ta evlenecek yabancı uyruklu kişilerden alınacak nikâh işlem ücretinin 15.000,00 TL olarak belirlenmesine” ilişkin kararın, Türk vatandaşlarından yalnızca aile cüzdan ücreti için 705,00 TL talep edilirken yabancı kişilerden aile cüzdan ücretiyle birlikte nikâh işlem ücreti için 15.705,00 TL talep edilmesinin ırk ve etnik köken temellerinde ayrımcılık oluşturduğu, farklı ücret belirlenmesinin meşru bir amaç taşımadığı ve Belediye Meclisinin takdir yetkisini Anayasa'nın 10'uncu maddesi ile 6701 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesinde düzenlenen emredici hükme aykırı olarak kullandığı sonucuna varılmıştır.

32. Belediye tarafından sunulan 14/6/2024 tarihli yazılı görüşte 5/6/2024 tarihli Belediye Meclis kararı sonrasında evlenmek üzere başvuruda bulunan yabancı uyruklu kişilerin bulunmadığı, 5/7/2024 tarihli yazılı görüşte ise evlenmek üzere bir yabancı uyruklu kişinin başvuruda bulunduğu belirtilmiştir. Bir

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

kişinin hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden karşılaştırılabilir durumdakilere kıyasla eşit şekilde yararlanmasını ırkı ve/ya etnik kökeni nedeniyle engelleyen veya zorlaştıran her türlü farklı muamele ırk ve/ya etnik köken temellerinde doğrudan ayrımcılık oluşturmaktadır. Yine bir kişinin; ırkı, ulusal veya etnik kökeni nedeniyle, daha olumsuz ve haklılaştırılmayan bir muameleye maruz bırakılması ya da yalnızca ırkı veya ulusal ve etnik kökeni nedeniyle, kamuya açık yerlere ve hizmetlere erişiminin engellenmesi, hem ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, hem de ulusal hukukumuz tarafından yasaklanmıştır. Söz konusu kararın, ilde bulunan yabancılara yönelik aile kurma ve evlenme hakkı kapsamında haklılaştırılmayan, orantısız ve makul bir gerekçeye dayanmayan farklı bir muamele olduğu sonucuna varılmıştır.

33. Sonuç olarak yukarıda açıklanan nedenlerle, 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 69'uncu maddesinin birinci fıkrası kapsamında resen inceleme konusu olayda evlenme hakkı kapsamında nikâh hizmeti sunumunda ırk ve etnik köken temellerinde ayrımcılık yasağının ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

34. Somut olayda ayrıca birden çok temele ilişkin değerlendirme yapılması gerektiğinden çoklu ayrımcılık kavramına da değinmek gerekmektedir. 6701 sayılı Kanun'un ayrımcılık türlerini düzenlediği 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendindeki "çoklu ayrımcılık", kişinin farklı alanlarda farklı temelde ayrımcılığa uğraması ile gerçekleşebileceği gibi, kişinin tek bir olayda birden fazla temelde ayrımcılık yasağı ihlali ile muhatap tutulması ile de gerçekleşebilir. Mevcut olayda ise Uşak ilinde yaşayan yabancılara ırk ve etnik köken temellerinde ayrımcı bir muamelenin sergilenmesiyle çoklu ayrımcılık türü kendisini göstermiştir. 6701 sayılı Kanun'un 25'inci maddesinde ifade edildiği şekliyle ayrımcılık yasağını ihlal eden sorumlu kamu kurum ve kuruluşlarına, ihlalin etki ve sonuçlarının ağırlığı, failin ekonomik durumu ve çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi dikkate alınarak idari para cezasının uygulanacağı ifade edilmiştir. Netice itibarıyla idari yaptırım kararı verilirken çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi de para cezasının belirlenmesinde dikkate alınacaktır.

35. İhlalin etki ve sonucunun ağırlığı, çoklu ayrımcılığın ağırlaştırıcı etkisi ile ihlal iddiasına muhatap Belediyenin ekonomik durumu ve güçlü hukuki konumda bulunması göz önünde bulundurularak ihlal konusu eylemle ilgili muhatap Belediyeye üst sınırdan idari para cezası uygulanmasına karar verilmiştir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

V. KARAR

A. Resen İncelemede AYRIMCILIK YASAĞININ İHLAL EDİLDİĞİNE,

B. Muhatap Uşak Belediye Başkanlığı hakkında 141.934,00 TL (YüzKırkBirBinDokuzYüzOtuzDört TL) İDARİ PARA CEZASI UYGULANMASINA,

C. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

Ç. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

16/10/2024 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Alişan TIRYAKI
II. Başkan

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ
Başkan
(Görevli)

e-imzalıdır

Dr. Burhan ERKUŞ
Kurul Üyesi

Dilek ERTÜRK
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Kurul Üyesi

Mehmet Emin GENÇ
Kurul Üyesi
(İzinli)

e-imzalıdır

Muhammet Ecevit CARTI
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Saffet BALIN
Kurul Üyesi

Ünal SADE
Kurul Üyesi
(Görevli)

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOŞMANOĞLU
Kurul Üyesi

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Kurul Üyesi

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.